

De kracht van het kleine: komt de klimaatrevolutie van onderop?

GROEN

Frank Straver – 10:13, 20 mei 2019

Voorbeeld van een groen burgerinitiatief: plogging, op zondagochtend joggend afvalrapen in Utrecht. © Jean-Pierre Jans

Experts proberen vat te krijgen op de groene burgerbeweging. Een megaklus, omdat er zoveel opbloeit. Over één ding zijn ze het eens: hoe klein een project ook is, het kan bijdragen aan een grote verandering.

U krijgt 5 artikelen van Trouw cadeau. Dit is nummer 1 .

Onbeperkt onze artikelen lezen? [Digitaal Basis € 2 per week.](#)

Een burgeridee kan hemelbestormend zijn, maar soms blijft het daar bij: een idee. "Ja, regelmatig", zegt directeur Jan van Betten van Nudge, een landelijk platform voor duurzame beweging 'van onderop'. Dat geeft niets, zegt hij, het hoort erbij. Van Betten vergelijkt de groene burgerbeweging met een voetbalvereniging. Jongens en meisjes - balgevoel of niet - melden zich als kind aan. "Daar zitten veel parels tussen, die punten gaan scoren, op allerlei niveaus. Anderen haken af."

Zo is het ook met iedereen die, als vrijwilliger, een idee oppert voor schone energie, afvalbestrijding, duurzame voeding, biodiversiteit, natuurbehoud. De stugge volhouders brengen een project tot wasdom. Van Betten: "Wij zien ontzettend veel initiatief, van gifvrij tuinieren tot het kweken van vleesvervangers." Geen probleem of er is wel iemand die de oplossing hoopt te hebben.

Er is, zeker in deze snelle internettijd, soms maar 4 procent aan koplopers nodig, om de rest op sleeptouw te nemen

Jan van Betten van Nudge

Ook hoogleraar Tine de Moor kan zo snel geen maatschappelijk terrein noemen zonder burgerinitiatief. Ze klapt haar laptop open. Daarop toont ze complexe schema's vol pijlen en blokken. Die verbeelden de kracht van wat De Moor de 'commons' noemt, mensen die krachten bundelen. Als verbond, behoorlijk professioneel. "Ze gaan zélf iets regelen." Soms uit ellende. "Omdat de markt het laat afweten, bij gebrek aan zorg of bijvoorbeeld glasvezel in krimpgebieden." Vaak omdat ze juist kansen zien, voor het milieu en financieel, zoals met een eigen groene energiecoöperatie.

Laat duizend bloemen bloeien

Zelfstandig onderzoeker Anne Marieke Schwencke, verbonden aan de Lokale Energie Monitor, hoort vaak oordelen langskomen over de actiegerichte burgers. "Van indianenverhalen dat ze de wereld veroveren, tot gemopper dat ze niks klaarspelen." Dat laatste kan Schwencke na jarenlang onderzoek ontkrachten. "Het is indrukwekkend: honderden energie-initiatieven timmeren al aan de weg, voor

gezamenlijke zonnepanelen en windmolens." Gestaag neemt het aantal initiatieven toe. Ook voor eigen warmte en aardgasvrije wijken. Deelnemers bundelen krachten in koepels, ze professionaliseren. Als een project geld oplevert, biedt dat financiering voor nieuwe groen projecten, als uitbreiding. "Het vliegwieleffect", noemt Schwencke dat.

Hoe klein een project ook is, het kan bijdragen aan een grote verandering. "In de Duitse Energiewende speelden burgers bijvoorbeeld een essentiële rol bij de opmars van duurzame energie", zegt De Moor in haar werkkamer op de Universiteit Utrecht. De hoogleraar sociale en economische geschiedenis is expert in duurzame burgercollectieven. Ze onderzoekt het fenomeen, dat vorm kreeg rond 2005, al jaren. Nooit zag ze zoveel projecten als nu. "Klimaatverandering staat voor onze deur, dat zal meespelen."

Burgers willen niet wachten tot bedrijven of de overheid verduurzamen, zegt De Moor, dus beginnen ze zelf. Pas wanneer collectieven zich professioneel organiseren, is diepgravend onderzoek naar ze mogelijk. Maar daaromheen bloeien meer initiatieven op. "Mensen die af en toe afvalrapen, of een voedseltuin beheren. Ik zeg: Laat duizend bloemen bloeien!" Want naast hun primaire doel - eigen windmolenstroom en groente - ziet De Moor veel bijvangst, sociaal bekeken. "Lokale initiatieven leiden vaak tot een herontdekking van solidariteit. Mensen kijken verder dan de eigen voordeur, ze zien een gezamenlijk belang."

Nudge-directeur Van Betten ziet volop kansrijke plannen langskomen op het Nudge-platform, waar 70.000 mensen op aangesloten zijn. De laatste trend, zegt hij: zelf helpen met het redden van insecten. "Een hot item." Zeker nu de verdrukte biodiversiteit zo in de schijnwerpers staat. "We zien honderden ideeën, alleen al om de bij te redden." Op het platform The Pollinators (Engels voor: de bloembestuiers) probeert Van Betten al die bijenredders in één koepel te krijgen. Daar kunnen ze ideeën uitwisselen. Of, praktischer: bloemzaad ruilen.

© Jean-Pierre Jans

Van Betten verwondert zich al jaren over de kracht van het kleine. Wat begint met een goed idee schudt soms bedrijven en overheden wakker. "Die willen dan opeens ook meedoen", zegt Van Betten. Een beweging 'van onderop', kan een verandering in gang zetten. "Er is, zeker in deze snelle internettijd, soms maar 4 procent aan koplopers nodig, om de rest op sleeptouw te nemen." Koplopers worden vaak ambassadeur in de straat, gemeente, regio. "Als bewoners samen zonnepanelen leggen denkt de rest: ben ik nou gek? Toch eens kijken."

De Moor ziet in heel Europa een golf aan burgerinitiatieven op gang komen. Ze vergelijkt de organisatiekracht in de samenleving met die van de gilden in de 18de eeuw. Die verenigden zich onvoldoende en ze verdwenen als gevolg van rijksbeleid. Eind 19de, begin 20ste eeuw kwam er een tweede golf van onderop, corporaties, die wel gingen samenwerken. "Maar zóveel dat ze hun autonomie en eigenheid verloren." Dat leidde tot fusies, uitmondend in wat nu Rabobank en Achmea zijn. "Zo werd het collectief zelf een marktpartij, waartegen het juist ageerde."

Dat ligt bij de huidige, duurzame beweging van onderop anders, denkt de hoogleraar. Initiatieven verenigen zich wel in grote koepels, om lobbykracht te hebben. "Maar de projecten blijven zelfstandig en sterk lokaal verankerd." Die

combinatie, zegt ze, biedt de kans om uit te groeien tot een gezaghebbende beweging.

Ploggen: hype of meer?

Sportief samen afvalrapen, waarom niet? Op gympen, met een afvalzak in de aanslag trokken vrijwilligers er gisteren op uit, bij Utrecht en in de Betuwe. Ze deden mee aan de 'Mega plogging challenge'. 'Ploggen' is als hippe, jonge trend komen overwaaien uit Zweden. Sportief afval oprapen, daar komt het op neer. De naam komt van plocka (pakken) en jogging. "Het is duurzaam en sportief, door het vele bukken", zegt initiatiefneemster Ankelien Barkman. Het traint de buik- en beenspieren. Het plezier zit hem vooral in de samenwerking, zegt ze. In je eentje joggend tasjes, rietjes en blikjes oprapen voelt gek. "Maar in groepjes is dat gezellig, het motiveert." Barkman maakt voor de wedstrijd - het team dat de meeste rommel raapte won - groepjes aan op WhatsApp. Zo weten deelnemers elkaar nog eens te vinden, hoopt zij en ontstaat een blijvende beweging van ploggers. "Of plandelaars", zegt ze. Want rennen is geen eis, wandelen mag ook.

Hoeveel Nederlanders al doelgericht de straat op gaan om sportiviteit met afvalbestrijding te combineren, is onbekend. Barkman wil een netwerk opzetten, waarin iedereen die het sportieve met het milieubewuste wil combineren, elkaar kan treffen. Als onderdeel van de outfit kan een handschoentje tegen de viezigheid geen kwaad, voor 'ploggers' en 'plandelaars'.

Passanten en bewoners reageren positief op afvalrapende sporters, is Barkmans ervaring. "Je gebruikt de omgeving en draagt iets bij." Dat waarderen mensen meer, zegt ze, dan groepjes die bij een bootcamp het plaatselijk park claimen voor het uitvoeren van hun gymnastiekoefeningen. Gemeenten kijken nog verbaasd naar de plog-trend, zegt Barkman. "Ze denken: is dit een hype, of moeten we er iets mee?"

Elke berm kan helpen om de bij te redden

In het project Honey Highway ('honingsnelweg') worden bermen langs wegen, dijken en spoorrails ingezaaid. De keuze valt op bijvriendelijke, meerjarige bloemen, die passen in de regio. Het project begon als lokaal project van Deborah

Post, die als imker in Schipluiden (Zuid-Holland) biodynamische werkt. Zij wil actie ontketen tegen het verlies aan insecten. Bij het inzaaiwerk is de eer aan scholieren en lokale vrijwilligers.

Nabij Schiphol, de Rotterdamse Maasvlakte en Leeuwarden zijn de eerste bloemstroken ingezaaid. Maaien gebeurt strategisch, om bloemen te behouden. "Zodat bijen voldoende voedsel kunnen verzamelen over zo lang mogelijke periode om overwinteren mogelijk te maken", aldus het project.

© x

Doe mee met de top van onderop

Trouw vernieuwt de Duurzame 100. De elfde editie wordt een 'lijst van onderop': burgers die het heft in eigen handen nemen en zelf een duurzaam initiatief opzetten. Dat kan van alles zijn: een vrijwilliger die een energiecoöperatie of een natuurproject begint, een hele buurt meekrijgt om afval te rapen, of iemand die voedselverspilling door de plaatselijke supermarkt tegengaat. Trouw zoekt die mensen en initiatieven en u kunt helpen. Nomineer een burgerinitiatief voor de Duurzame 100 van onderop!

Spelregels:

1. Stuur uiterlijk donderdag 23 mei 2019 een mail naar deduurzame100@trouw.nl met in maximaal 150 woorden een motivatie voor het burgerinitiatief dat u aandraagt.
2. Geef in de mail de naam van het initiatief, het persoonlijk e-mailadres van de contactpersoon en een website (als die bestaat).

3. Een globale toetsing door de redactie duurzaamheid & natuur van Trouw bepaalt of het initiatief op de groslijst komt.
4. Wie op de groslijst komt, krijgt een mailbericht met een weblink naar een nominatieformulier waarin wij vragen om meer informatie. Uit de groslijst maakt een onafhankelijke jury een keuze.

Over de inzendingen kan niet worden gecorrespondeerd.

Op 10 oktober wordt de Duurzame 100 2019 gepubliceerd. Dan organiseert Trouw samen met Pakhuis de Zwijger in Amsterdam een evenement. Op 11 oktober publiceert Trouw een speciale bijlage over de lijst.

Lees ook:

In de nieuwe Duurzame 100 staan burgers centraal

Dit jaar geen lijst van invloedrijkste duurzame doeners en denkers maar een Duurzame 100 van onderop, van mensen die gewoon een project beginnen.

Een supermarkt hebben ze helemaal niet nodig in het Overijsselse Broekland

In het Overijsselse buurtschap Broekland kopen inwoners gezamenlijk hun eten in bij lokale boeren. Alleen bier vonden ze niet, dus dat brouwen ze nu zelf.

In Tofu City is het fijn wonen voor witte en welgestelde Almeerders

De Buitenkans in Almere is geen gemiddelde nieuwbouwwijk. Naast het groene element staat gemeenschapsvorming centraal.